

AMOKFUTÁS CSALÁDOM UTÁN.

1944 október 21-én vitték el feleségemet, kiskánya-
mat és apóssomat a VII. Thököly-ut 8. számú házból,
ahol összekötözve voltak.

sógorom

II. emelet 9. szám alatti egysorháborás lakásában,

sógornőmmel. Ez rombaton délnben, egy légisíado
lefújása után - amikor a pincéből jöttek fel -
történt. Rendőrauto várta őket és anélkül, hogy
a lakásba felmehettek volna, ruháratuk kiegészíté-
sére, vagy némi élelmiszer elfogztatása céljából,
a „zupkocsi” elbogott a házban összeredett
vagy negyven sárgacsillagos eggénnel, férőrt
hözéptörni és fiatal asszonyokkal, hiszen a férjek
mai regen ették a munkaszolgálat keverű kle-
ményét, illetve pihentek Ukrajna földjeiben, nem
birován elviselni a kínzások és éhesetések poklat.

Vasárnap mentem „haza” a Sips-utca 12. sz.
alatti munkahelyemről, ahol a Horthy-prokla-
máció elhangzása utáni hétfő hajnaltól meg-
büvja dolgoztam rá Puhagyi József század körny-
káján. Egy nagy zsák élelmiszerrel a vállamon
jelentem meg mit sem sejtve családom össze-
költöztetési lakásán, hogy szennyes ruháimat
tisztával cseréljem fel és eggyuttal tisztálkozhassok.
Fegyveres keret (őr) kísért fel a Kapuig és amikor

a hárfelüggelő felesége a sárga csillaggal megjelölt ház nehéz kapuját kinyitotta, örömmel szívemben, de félelemmel lakkemben léptem be. Még mielőtt a második emeletre felosontam volna, a hárfelüggelő felesége lesújtóan adta tudomásomra, hogy családomat a nyilasok elvitték, és a lakást a rendőrség lepecsételte. Mint egy taglóval fejbevágott tántorogtam ki a kapualjból; a zsák élelmiszert, bennie egész kenyerekkal, fejekáposztákkal, rúd szalámikkal és nyers húsokkal, ottthagytam a házban lakó, bezárt, és bizony az élelmiszert nélkülitő, szenvédő lakók közötti szétosztás céljából. Hogy az arra rászorulók kapták-e, arról nem kaptam beszámolót.

Az odajövetelem alkalmával kiserő fegyveres keretet, mikor a kapuhoz étem, elengedtem, hiszen nem számíthattam ilyen fogadtatásra, a visszamenet a száradkörletbe minden kiserő nélküli, a legnagyobb izgalom és félelem körepette, a mellekutcákon bujdosva történt, útközben látra a meglítótyagosodott, a hatalom mámorától megittasult nyilasok fegyveres garádzsálkodását. Mikor a Sip-utca 12. Kapujába ép bőrrel megékertem, a csodával határos esemény hősének tekintettem magamat.

Az ezután következő napok a családom utáni aggódás és keresés jegyében telték. Gondot okozott édesanyám VII., István-út 9. számú csillagos házban való léte is, aki Miklós bátyám családjával élt együtt az összeköttetés óta. A közelben lako beteg Berta nővérem és családja is gondoskodá somat képerte. A családom porsa utáni aggódás is serkentett az édesanyám, nővérem, annak lánya és unokája mielőbbi bethozatalára a hitközségi székházba.

Nehány nappal később rendőr kerestett a munkahelyemen és kerestetlen szavakkal adta tudomra, hogy családom a svábhegyi magyar Gestapo fogáságában van és jól vannak. Lesújtott a hír, de eggyben megnyugtatták a szavak, hogy élnek és megvannak. Fáradtságot, féleelmet és költséget nem kionálva, azon igyekeztem, hogy amit modomban van rabságomban megtenni sorsuk elviselésének enyhítését illetően, minden megteszek. Élelmiszerekkel megtelt csomagokat küldtem fel számukra. Hányorsor jött vissza a drágán megfizetett keret, hogy nem fogadták el a csomagot, mert ezen a napon tilos, csak egy másik napon van engedélyezve

Mozgositottam telefonon barátomat, aki-

mel a munkaszolgálatra történt bevonulásom előtt tekintélyes összeget hagytam, hogy ha távollétében tehetetlen leszek és családom szorongatott helyzetben lesz, legyen segítségére. Ennél szorongatottabb helyzetben létez nem is renderhezhetett volna a Kegyetlen Sors... Bárhol kerestet kaptosalatot, elutasításra talált, most mint mondották neki: „Zsidó ügyben nem járnak el...” Egy Vámház-körúti W. lengyel névű ügyvéd mégis vállalkozott, bátorsságat vett eljönni hozzáim a Sip-utcába az ügyet átvenni, az adatokat feljegyzni és a költségekre az előleget felvenni. Egyszer pengőért vállalta el az ügyben való eljárást és háromszáz pengő előleget Kért. Boldogan írtam alá a meghatalmarást, abban a tudatban, hogy a munkája eredménnyel fog járni és kiszabaititsa családomat a banditák karmai közül. De dolgoztam magam is érdekkükben. Egy napon Hegedűs bajtársam leánya hozta a hirt, hogy együtt volt gyermekkemmel a svábhegyi Majesticben letartóztatva és üzenetet hozott tőle. Kérdezöttök, hogy milyen módon szabadult ki és amikor megmondta, hogy a Ruhagyűjtőszázad varrodaüzemének szolgálati jegyjevel horatta ki sédesapja, én is szeretem ilyen

szolgálati jegyet, amely igarolta, hogy gyermekem fenti üzem alkalmazottja; fel is juttattam dr.

ügyvéd útján, de eredménye nem volt.

Egy másik kísérletezésem, hogy a svájci védőlevéllel kisszabadításra családomat, szintén nem vezetett eredményre. detektív-

"fölfüggelő" höz hiába küldtem fel a védőlevelet a legkétségbeesztőbb atyai aggódó sorok kísérétében, először visszaküldte rassal, hogy a svájci men levelek nincsenek aláírva, írassam azokat alá a követettel. Eljuttattam a Követsegérvátor és önfeláldozó zsidó fiukkal, de nem istánc alá. Azt üzentek, hogy a nemzetközi jogszokásoknak ez így megfelelő; hiszen többer van más így forgalomban. Újabb Könyörög levél kísérétében újból felküldtem a Svábheggyre, de Haim Péter utasításainak leghűbb végre-

hajtoja:

fölfüggelő út ismételten elutasította kérésemet: aláíratlan menlevélre nincs módjában kiadni gyermekemet. A konyhai förödények tartalmának kavargatása közben könnyen hullottak családom keserű sorsa miatt; fájt nagyon, hogy kötöttem teljes családok - rabságban bár - élvezik az együttlét örömeit és látják egymást. "Örködnek egymás fölött a bizonytalan napokban, órákban és percekben."

November elején küldönc hivatalos írást hozott számomra, melyben közlik a letartóztatásban lévő hozzájárásával, hogy neverzettet november 6-án kísérik a KISOK-pályára és felsorolták benne, hogy milyen ruhamenüket, hátizsákkot, takarót és lábbelit viggjenek neki. Az elérkezett napon örövezetőnköt hírtem meg, hogy kísérjen és a ruhaggújtó raktárosa által összeállított felszereléssel hármon, kevés beszerzett élelmiszerrel benne, dobogó szivvel mentem járadni az életét megmentő munkaszolgálatos felszerelést. Hajtott az a tudat, hogy viszontlátatom egyetlen gyermekemet, mielőtt a hosszú és szervédésteli útra indul; beszélhetek vele és megtudhatom, hogy miért és miképen történt letartóztattatásuk, amikor soha embertársaik és az állami törvények ellen nem vétek. A KISOK-pályán senki nem volt; onnan napokkal előbb elvittek az oda berendelt 16-40 év közötti nőket. Onnan a Löverseny térré mentünk, ahol láthattam a szerencsétlen, ártatlan nőket - fiatal anyákat gyermekükkel - várandós asszonyokat -, amint hosszú sorokba terelve őket, kisértek az óbudai téglagyárba; a szolgálatot teljesítő rendőrtisztnek mikor megmutattam a hivatalos írást, hangos kiáltással kereste gyermekemet a tömegben, de nem jelentkezett.

Azt a tanácsot adta, hogy várjak a Kijáratnál, ahol rövidesen minden elvonulni látom - ha itt van, okvetlenül megtalálom. Végignéztem a szemori meneteket, de nálak találkozni akartam, nem volt a szemem előtt elvonuló sorokban. A rendőrtiszt az újabb tanácsot adta, hogy menjek ki az óbudai téglagyárba, hálha egy korábbi csoporttal lett odairányítva, mert ők névleg nem kezeltek, csak mennyiségileg ar oda bevonult tömeget. A kísérő keret vonakodott velem olyan messzire kiijönni, nem hatotta meg a bűlő aggodalma és fájdalma üldözött gyermeké iránt, pedig bizonyára ő is apa volt, de ő tudta, hogy az ő családja ilyen szemédet nem él át. Ugyab szárpengössel tudtam csak rávenni, az ít továbbfolytatására. Mikor megérkeztünk az óbudai téglagyárhoz, a bejáratnál fiatal, nyilas karzsalagos „testvérek” álltak el utamat, hogy be ne juthassak. Az eggyik bement a hatmas telepre és hallottam, mikor leányom nevét kiabálta, de eredmény nélkül jött vissza. Közben szemtanúja voltam a drámai jeleneteknek, amikor családtagok keresteik horrártaszóikat kétsegbeesetten, láttam a magukkal tethetetlen öreg és beteg, csillaggal megbelyegzetteket a hitközség által küldött stráfkocsin feszengve.

befelé vonzolni a Sip-utcai székház udvara, ahol legtöbbje a kezelés és gyógyászer hiánya miatt napokon belül elpusztult; láttaam a veszélyes helyzeteket, amikor bátor fiatalabak a magas kökerítésen át sükni merészeltek, kocskára téve életüket. Láttaam a borsalmakat, de nem láttaam gyermekemet. A sötétség beálltával visszamentem századom körletébe és semmi eredményt el nem érve mentem neki a Kinró éjszakának.

Egyik légitriado alkalmával a pincében egy leányka mellé ültem, aki a Thököly-út 8. számú házból járt be különleges igazolvánnyal a hitközség irodájába dolgozni. Kérdezte, hogy miért nem megyek családom lakására beszélni. Amikor mondtam, hogy a lakás a hatóság által van leráorra és lepegsételec, azt válasolta, hogy egy másik ilyen lakásba már be lehet menni. Eltávozást kértem századparancsnokomtól és keret kíséretében megjelentem. A házfelügyelővel közölttem, hogy tudomásom szerint nem a rendőrség zártatta le a lakást, mire a házparancsnokhoz utasított és így hármasban fel is nyitottuk a pesset. eltávolítása után a lakást. Fajdalmas látvány tárult szemeim elé. A Konghában az ostromon megterítve és kitámadva, az arnapi

ebéd az elvitt családnak: paprikás krumpli meg-
pénzesedve, benne a hús megbúzósodva, a szőlő
megszáradva; a szobában a Kapkodás nyomai.
A házparancsnok engedélyével azon éjszaka ott
aludtam és az elsötétített lakásban szemre-
vehettem azt a szűk fészkét, ahol családom össze-
költözöttet volt és ahonnan elvittek őket. A
házból Mayer öreg házaspáról, akik szintén
az elvittek között voltak, de öregségük miatt ki-
szabadultak, tudtam meg kissé zavaros beállí-
tában, hogy feleségemet tettleg bántalmazták
kifallgatása közben, amikoris nem akarta me-
gára vállalni azt a koholt vádat, hogy a har-
feliügyelőnek tekintélyes összeget: húsrézes pengőt
ajánlott fel, ha engedi a házból megrázni. Az
az idegileg megtört asszonyt, aki egész életében
nem volt élelmes, határozott és öndöntő cseleke-
detű, vallatták és bántalmazták... Talán jaj-
kiáltásait rab gyermeké és ütlegelésekkel meg-
kínzott uggancsak rab édesapja is meghallotta...
Ez az öreg házaspár elmondta, hogy együtt hozták
le őket a Svábhegyről ejnek idején és csak annyit
tudnak, hogy az általam felküldött élelmiszeres
csomagok maradványait széjjelosztotta szeméde
társai körött és vontatottan, apatikusan ment,

illetve bu csolt; jó leh t nem érte el a kinzó menet előző állását, nem érte el a budai téglagyárat.

Álmairban úgy jelent meg a Korákésői időben, hogy útközben kidőlhetett; soha nem birta a gyalogolást; fess, széps lábai keveset taposták a regényes budai hegyek és erdők útjait; nem szeretett kirándulni; és utolsó útja, a végzetes út a budai hegyek ösvényútjai voltak. Lehetséges, hogy ott lelte halálát, amely csak szörnyűséges, kínzásokkal vegyes lehetett. Öt év távlatából soha, senkitől nem tudtam meg, hogyan érte utol a halál: vérengző nyilasok röpitették-e bele gyorsan halált okozó puskagolyót; fegyvernek tusaja sejtött-e rá halálos ütést és fájdalmat, kinos halálhorgások közepette lehette-e ki nemet, lelkét; sokáig szenvedett-e; meghallották-e hamar az egi angyalok a fájdalomtól járványelő hangját a békés őszi levelekkel hullató erdők fái közt; vagy talán elérte a téglagyárat és ott szenvedve, menetbe állították és lehorgasztott fejjel taposta atavártikusan a bécsi országúton a halálmenetek kemény kockák köveit a sáros országúton... hogyan birta ezt a széggenteljes menetet, miképpen bánhattak vele... az elosztogatott rélelmiszerét pótolták-e mikor éhség-

gyötörte ... átvitték-e a hatalom és idegen földben alussza örökk álmát ... esetleg egy ütszeli árokban van e földelvre ... Soha semmi hirt nem tudtam kapni felőle!

Távtalanul, megsebzett vadként éltem e romos városban. Vártam, várta hara szereitemet; harcoltam az elhagyott családi fészek visszaszerzéséért, hogy ha megjönnek, a régi fészekben pihenjen a szárnnyát vesztett anya... Beteg lelkét, felraklatott idegrendszerét az elhagyott és visszaszerzett otthonban reméltem meggyógyítani ... az erőszak folytán elhagyott és ádás harc árán visszaszerzett lakásban akartam a kis családot ujra eggyé kovácsolni. Minder nem adatott meg. Több mint tizennyolc évi házasélet után nem adatott meg a Kegyetlen Sorstól, hogy ujra láthassam... A Kegyetlen Sorstól nem adatott meg, hogy a haláltáborból visszajött gyermekeknek, mint megmenekültnek, mikor legjobban szüksége volt a szerető és gondos édesanyára, mikor szárnnyát bontogatta és a bölcs anyai tanácsokra lett volna szüksége, akkor nem volt mellette... a Kegyetlen Sorstól nem adatott meg, hogy akkor, amikor elvésztem

a szerető" és feltő" Édesanyát, nem volt mellette a végasztaló feleség... Kegyetlen volt a Sors, mert nem adott alkalmat, hogy fáradt teste az én erős karjaim körött bistrozságban legyen... hogyan kiáltásait meghalljam... esetleg enyhítsek fájdalmán... sebeit bekötözhessem... a ~~zen-~~
vedéstől meggyötört és kihült testét az anyafölde helyezhessem... nyugvóhelyét megjelölhessem... Hogy a vihar elmultával, a gyűlölet és háborús zaj elültével méltó helyen örök nyugvóra helyezhessem...

Nincs fájdalmasabb érzés hitves számára, ha nem tud életépárja léteről és sorsáról, ha az idők mulásával vár, vár... A bibliai példabeszédek szerint az elveszett feleség felettől fájdalom legjobb gyógyozere az idő". Igen, de csak akkor, ha időnként felkereshető sírhelye, hol raborulhat az emlékkövére és a néma temetői csendben halkan beszélgethet vele, a néma sír lakójával. De nem gyógyít az idő" a jelen esetben, amikor mindenki kérdez foglalkoztatja az aggat: mikor, mi vagy ki rálátal, hol vertette életét, hol van jeltelen sírja, az a föld, illetve földdarab, amely záklatot, elfáradt

testét magába fogadta és az emlészetlő vált ... az a földdarab, ahol a gyermekkemmel ellátogathatnánk; a hűséges hitvesnek és önfeláldozó anyának maradandó emléket állíthatnánk ...

Emléke csak Kettőnk srivében él és a maradandó emlékk az 1941 szeptemberében elhunyt édesanyja sírkövére lett felvésve, az Ő fehér márványkövén hirdeti az utókornak, hogy milyen a gyűlölet eredménye. Márterja Ő a Kornak, mely a gyűlölet és emberistás terén egyedülálló a világörténelemben. Hőse az elpusztított és kivégezett anyáknak, mert rabságában, szorongatottságában is csak a gyermeket sorsáért aggódott, akit elszakítottak tőle és előbb néhány nappal hajtottak halálmenetben a bécsi országúton -

Drága feleségem, Malvinkám, nyugodj békében azon az ismeretlen helyen, ahol a gyilkosaid elföldeltek, avagy a jó emberek elhantoltak. Emléked örökké élni fog srivünkben!

X

Apósom és nagybácsim, a trilógia harmadik szereplője, szintén áldozata, mártirja ennek a gyűlöletteljes Kornak. Órá 1944 december elején akadtam rá a gettóban; a Wesselenyi-

utca 40. számú ház egyik emeleti szobájában, a földön betegen fentrengve, a legszánalmasabb állapotban várta megváltóját: a halált...

A Svábheggen a nyilasok kínorták meg, bordaját törtek, és mint beteget, a rabkórhárba szállították. Rabkórhárban aki megérte 75-ik életévét, megöregedett és megőrzült bocsületben, felnevelt négy gyermeket (akikból három martírhalált halt), negyven évig önálló kereskedő volt a fővárosban. Ex a tisztességen megöregedett ember a legszánalmasabb Tolsztoj-figura volt, mikor rátaláltam. A magammal vitt élelmiszerükkel az éhhalálótól mentettem meg, de betegségére gyógyulást nem bístam vinni.

Február 6-án visszavittem Csehát-utca 14. sz. lakásába, ahol az ostrom alatt idegenek felszírték be magukat. Hideg télen volt; a Konyha-ban kapott fekvőhelyet és igéretet tettek az ott-lakók, hogy naponta meleg levessel segítenek rajta. Az igéret rövid ideig lett betartva és betegen, nyilt sebekkel a lábain, sorbaállt a Bethlen-teri templom udvarán a Foint-Konyha hosszú sorában, hogy egyszer meleg ételt kapjon naponta. Marsius elején kiserem be a front

István kórhárba. Felejthetetlen út volt!....

Izállítószék köz hiányában gyalog tettük meg az utat. Sokszor megsíhentünk útközben. Szívet-tépő látvány volt, amikor egy szembejövő vidéklies asszonjt megállított és Kenyeret kér tőle. A mindig büszke, valamikor dalias, most a szennedéstől és faradtságtól meg-görnyedt, éhező ember - koldus módjára, éhsége csillapítására egy dasabka Kenyeret kér az utcán, a romokkal teli Orczy-úton.... utban a Kórhárba... Ennél meghatóbb látványt még nem ítétem át!

A kórhárban az első beteg volt; akkor hoztak rendbe egy termet, amit kiemeltek, féregtelenítettek. Csendes sarokba, friss ágyba fektettem le, hogy gyógyítsák meg összetört testét. Március 13-án elutartam Oroszházára, hogy élelmét szererezek és miire öt nap mulva vissrajöttem az életet jelentő élelmiszerekkel, már el volt temetve. Utolsó útjára nem kiser-hettem ki, mert nem voltam itthon; de ha itthon lettem volna, akkor sem adatolt volna meg számomra ez a lehetőség, mert az időben férfiemberek a temetőbe kinnenni

veszélyes volt. Sírja fölé fia emlékkövet emel-tetett és feleségevel egy pátccában, néhány szóval 1941-ben elhunyt hitvese mögött alussa öröök álmát.

Sírkövén e felirás: „a nyilasok kinovtak halálra” - hirdetni fogja örökké, hogy mit szült a fekete gyűlölet.

X

Kedves Nagypapa! A Te örökre való eltávozásod után néhány héttel visszajöött a Haláltáborból, Lichtenwörthből, rajongva szeretett egyetlen unokád:

és hiába

Keresett... Meggyörnyedt háta tested nem lehetett meg a háta mögött, mikor az oltáralá vezette vőlegénye... Nem jelentél meg, pedig tizenhat éven át tápláltad magadban ezt a hő vággat... De a lelked ott volt mellettem és hallatta és mondatta velem a boldog pás feje fölött a pappal együtt az ősi áldást: „leggetek boldogok e földi életben, járjatok a Krisztus tiszta sima úton békével...”